

mega sebe, da dobro ve, koliko zmore in kaj sme hoteti. Njegovo oblikovalsko znanje je izredno dovršeno. Mogoče si je sam prestrog sodnik. Več zagona in ognjevitosti bi mu moglo samo koristiti, saj ima vse pogoje, da izvede tudi še vse drznejše in večje zasnutke, kot so bili zbrani na razstavi.

SLIKAR BOŽIDAR JAKAC

Po dveh letih je začetek novembra priredil Jakac ob dvajsetletnici svojega prvega nastopa kolektivno razstavo. Od mnogih prejšnjih se je prav ugodno in hkrati presenetljivo razlikovala. Predvsem je bila prirejena pregledneje — čeprav je štela sto števil — in okusneje, pokazal je pa tudi z njo, da je v zadnjem času zlasti v oljnem slikarstvu krepko napredoval.

Med oljnimi portreti je bilo poleg slik, izvršenih v njegovi že znani, nekam starinsko skrbno izdelani maniri, tudi nekaj podob iz zadnjega časa. To sta bili zlasti lastni in ženin portret ter nečakova slika. V teh delih, ki se mi zde nekaka vrnitev k prvemu izhodišču, je pokazal umetnik velik smisel za barvo in za celotno koloristično nastrojenje podobe, ki je vsa pojmovana svobodneje. Če bo nadaljeval v ti smeri, uspeh ne izostane. — Risani portreti so predvsem težaško delo za vsakdanji kruh, obenem pa so dokaz kultivirane umetnosti in do kraja izdelane virtuoznosti. Toda tudi to je bilo opaziti pričetke nekega novega gledanja, ki bi moglo uspešno pomladiti in osvežiti to panogo njegovega udejstvovanja.

Pastelne pokrajine, ki so zanj najznačilnejše, so ostale nespremenjene, le da postaja pojmovanje malce bolj realistično in bliže življenjski resničnosti, dasi ostane končno izza pokrajine vselej vidna le slikarjeva podoba, ki mu je izrez iz nature samo ena izmed prilik, da pokaže svoje osebno pojmovanje lepote. V tem je Jakac še pravi nadaljevalec ekspresionističnega naziranja, ki je postavilo človeka in njegovo osebnost visoko iznad prirode in v idealizmu gledalo edino možno umetnikovo stališče nasproti svetu.

Kakor vselej, je bila grafika tudi to pot jedro in krona razstave. V risbah in lesorezih se je pokazal Jakac z najboljši plati: ves njegov lirizem, smisel za čisto linijo in igro senc z lučjo, vso dovzetnost za drobno lepoto v vsakdanjosti, sposobnost izbrati značilnost in bistvo predmeta, vse to so dokazovali ti listi.

V razstavnem katalogu je bil kratek opis Jakčevega dela v zadnjih dveh desetletjih. Resnično spoštovanje vzbuja ta pregled, ki dokazuje, kaj se da izvršiti in doseči v razmeroma kratkem času, če je ob naravni darovitosti tudi dovolj resnobe, vestnosti in doslednega stremjenja.

TROJICA

Nenavadno živahno razstavno sezono leta 1938 je zaključila umetniška skupina G. A. Kosa, M. Maleša in Fr. Goršeta, ki so začetek decembra razstavili v Jakopičevem paviljonu. Programske skupnosti bi med temi tremi razstavljalci, člani »Trojice«, zaman iskal, združila jih je le želja razstavljati brez odvisnosti od drugih idejnih skupin ali slučajnih prireditev. Razstava je bila prav zanimiva in je pokazala precej novega.

Slikar Gojmir Anton Kos vse bolj dozoreva. Medtem ko je prej na smelo širokopotezen, nekam impresionističen način dosegal efekte s poudarjanjem živih, strogo ločenih barvnih ploskev, ki se ostro odražajo od globokih senc, teži zdaj za ubranostjo in enotnostjo celotnega barvnega izraza, kar ustvarja vtisk žlahtne intimnosti. Da doseže ta smoter, skrbno izbira predmete, ki jih uporablja, jih razumno razporeja in tudi v barvnem pogledu tako sestavlja, da mu nudijo pri vsem realističnem podajanju možnost harmoničnega barvnega zlitja.

Tako je razumljivo, da so med njegovimi deli tako pogosta tihožitja in figuralne kompozicije, kjer more še najbolj svobodno ustvarjati. Pa tudi pokrajino izbira tako, da se more svojemu idealu, doseči vso možno izrazitost barvnih vrednot, kar najbolj približati. Kosove zadnje slike so dokaz velike slikarske kulture in solidnega znanja.

Pravo nasprotje po pojmovanju je Miha Maleš. Kakor se G. A. Kos trudi, biti kar se dá objektivni, tako je Maleševo gledanje na svet izrazito subjektivistično, in kolikor je tam realizma, toliko je tod idealistične usmerjenosti. Zunanji svet mu je samo prisposoda in ena izmed možnosti s čutno doznavnimi sredstvi izraziti samega sebe, svoje čustvene odnose do sveta in svoje čisto posebno gledanje nanj. Zato prevladuje v vsem Maleševem delu čuvstvenost, ki se najčisteje izraža v grafiki z linijo in obrisom, v slikarstvu pa s skoro simbolno pojmovano barvo. — Zadnje čase se ukvarja vse bolj z oljnim slikarstvom. Čeprav so tudi te najnovejše slike v bistvu še docela grafično zgrajene, linearno oblikovane in le ploskovno kolorirane, je vendar videti v nekaterih napredek. Posamezni akti so prav sveže in neposredno podani, dasi niso vse čisto slikarske možnosti do kraja izkoriščene. Najbolj razveseljiva se pa zdi novost, da literarna simbolika popušča in da pričinja prevladovati res čutno oblikovanje s sredstvi, ki so lastna upodablajoči umetnosti. Poetski prividi izginjajo, življenjska stvarnost prihaja vse bolj neposredno do izraza, čeprav večina teh del še nosi neizbrisen znak tvorčevega liričnega značaja. V nekaterih dekorativno označenih pokrajinah se je pokazal s čisto nove plati — in ne brez zanimivosti. Prav tako so tudi v primitivnem ljudskem ornamentalnem slogu izvršene religiozne podobe bolj poskusi kot nujen izraz notranje potrebe.

Precejšnjo zbirko, med njimi precej bronastih del, je razstavil Franjo Gorše. Med temi zelo različnimi plastikami je gotovo najpomembnejša velika bronasta Eva, ki je njegovo doslej najbolj dovršeno delo. Naturalistično zamišljeno, v celoti pa življenjski resničnosti odmaknjeno delo učinkuje z zadržano silo in pritajeno razgibanostjo prav mogočno, dasi v podrobnostih ni povsod prepričevalno. Pač pa je izraz obraza zares dovršen. Poleg tega mogočnega kipa je velika skupina Plesni duet manj zadovoljiva in učinkuje šibko, kakor še nedognana studija. Je navzlic navidezni slikovitosti prereзов in igre v gibu zajetih udov suhoparna in brez izraza gibanja. Delo je čisto na meji fotografskega portretnega realizma. Kakor iz drugega sveta je arhaično naivna soha Pozdrav pomladi z nekoliko šablonsko pozo (pozdravljajoča desnica in nedoživljeni izraz obraza). Krepko in sočno delo je pa monumentalno poenostavljena alegorična figura dekleta, ki je bila kot Kmetijstvo izdelana za novi parlament. Zelo žive in prepričevalne so manjše plastike (zlasti sohici Sedeča deklica in Zamišljena), ki kažejo veliko sposobnost, realistično pogojeni trenutni utrinek preliti v trajno izrazitost. Med portreti je gotovo najboljša ženska glava, ki je nekam poetsko zabrisana in za Goršeta nenavadno čustveno toplo poudarjena. Umetnik je dosegel enega svojih vrhuncev in se iz nekdanjega poudarjenega ekspresionizma vrača v življenjsko resničnost. Zato ga spet tako močno zanimajo prvinsko kiparska vprašanja gibanja in sprostitev upodobljenih teles, zlasti pa tudi prebujajoči se izraz obraza.

RAZSTAVA SPOMENIŠKIH OSNUTKOV

Redko kdaj se nudi slovenskim kiparjem možnost pokazati svoje sposobnosti z večjim delom, tako revne in tesne so naše razmere. Zato je zanje nele z zgolj umetniških vidikov, temveč predvsem tudi s čisto socialne strani razpis natečaja za javen spomenik, kakršen je projektiran v Ljubljani, izredna pobuda in ne-